

Н.І. Романцова

ПИТАННЯ НОВОЇ ІСТОРІЇ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ В ПРАЦЯХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ

У статті розглядаються питання нової історії країн Західної Європи в працях сучасних українських істориків. Здійснена спроба визначити основні напрямки вивчення наукових проблем історії західноєвропейських держав XVI – XIX ст. в сучасній українській історіографії. Аналіз доробку українських істориків надає можливість з'ясувати діяльність наукових центрів дослідження зазначеної проблематики в Україні, і той вітчизняний науковий потенціал, який задіяний у вивченні важливих аспектів історичного процесу в країнах Західної Європи повинен більш потужно заявити про себе, чим збагатить всесвітню історичну науку.

Ключові слова: сучасна українська історіографія, нова історія країн Західної Європи, ранньомодерна доба західноєвропейської історії.

В сучасній українській історіографії зростає науковий інтерес до дослідження проблем нової історії країн Західної Європи. Наприкінці XX – на початку XXI ст. публікується все більше наукових праць, в яких вітчизняні історики висвітлюють питання ранньомодерної та модерної доби західноєвропейської історії. У зв'язку з цим важливо проаналізувати дослідження вчених, присвячені зазначеній проблематиці, мотиви зростання такого наукового інтересу, тенденції, які виявилися в сучасній українській історичній науці.

Історичні дослідження сучасних українських вчених, присвячені питанням нової історії країн Західної Європи, переживають процес становлення. Історіографи ще не отримали достатнього матеріалу для аналізу цих студій. Можна назвати рецензії П. Дедули [25], В. Єрмоленка [26], А. Жуковського [27], О. Захарчука [29] на праці відомого львівського історика В. Ададуrowa. Дослідження інших вітчизняних вчених з питань нової історії країн Західної Європи ще не стали об'єктом історіографічного аналізу.

Метою пропонованої статті є спроба комплексного історіографічного аналізу питань історії країн Західної Європи нового часу в працях сучасних українських істориків.

Європейська цивілізація завжди мала вплив на соціально-економічні та суспільно-політичні процеси, які відбувалися на українських землях. Вивчення історії країн Західної Європи, а особливо ранньомодерного і модерного часу має важливе значення для розуміння світового історичного процесу, адже в цей період набували все більшого розвитку нові суспільні відносини, засновані на засадах вільного підприємництва, конкуренції, в рамках яких формувалися нації та національні держави. Сучасні українські історики (В. Ададуrow, Ю. Бураков, Л. Питльована, Б. Чума та інші) приділяють велику увагу науковій розробці зазначеної проблематики. Цьому значною мірою сприяє розширення їх наукових зв'язків з європейськими науковими центрами.

Великий науковий інтерес сучасних українських істориків викликає історія Франції нового часу. Серед дослідників цього історіографічного напрямку особливе місце посідає львівський історик В. Ададуrow. Він є автором багатьох наукових досліджень з питань ранньомодерної та модерної історії Франції, французької історіографії, методології історичних досліджень.

Дуже цінним з наукових позицій є його навчальний посібник, присвячений питанням історії середньовічної та ранньомодерної Франції [5]. Ця синтетична праця виконана на високому науковому та методичному рівні, опублікована з використанням прекрасних поліграфічних можливостей. Автор у цьому навчальному посібнику вперше в українській

історіографії на великому фактичному матеріалі розглядає французьку історію від періоду раннього середньовіччя до кінця XVIII ст. За структурою посібника, періоду нової історії Франції, присвячена друга частина праці. В ній висвітлюється широке коло питань зазначеного періоду.

Перш за все, в посібнику аналізується стан французького суспільства в період ранньої модернізації. На думку В. Ададунова, це був час від кінця XV – до кінця XVIII ст., коли формувалися передумови Великої революції [5, с. 16]. Тієї доби, за словами автора, «єдність традиції і новації були головною рисою розвитку Франції» і простежувалося «прагнення людей до реформування всіх сфер суспільного життя», що розхитувало «підвалини середньовічного суспільства». Відзначено було також «суперечливий характер ранньої модернізації» [5, с. 198].

Характеризуючи французьке суспільство доби ранньої модернізації, В. Ададунов особливу увагу звернув на еволюцію третього стану, до якого належало 98 % населення країни [5, с. 199]. Вчений зазначив, що вже в другій половині XVII ст. поділ суспільства у Франції на три стани «не відображав реальних майнових та культурних відмінностей», а все більше віддзеркалював два протилежні суспільні полюси – «багатства й бідності». На думку автора, за століття до Великої революції Людовік XIV «здійснив перші кроки до суспільної модернізації», запровадивши в землях, які управлялися королівською адміністрацією, подушний податок з прибутків [5, с. 210]. Проте, в «державних краях», зберігся тристановий поділ суспільства, і зберігалися «пережитки феодального устрою» [5, с. 211].

Проаналізувавши суспільні процеси у розвитку Франції, В. Ададунов розглянув особливості демографічного та економічного розвитку країни в зазначений час, питання щодо утворення абсолютної монархії, громадянські війни XVI – XVII ст., французьку зовнішню політику, духовний та матеріальний розвиток суспільства доби Просвітництва та спроби перетворень суспільних відносин у 80-і роки XVIII ст. Такий підхід дозволив історику намалювати цілісну картину розвитку Франції в ранньомодерний час.

Книга має цінні додатки: термінологічний словник, хронологічну таблицю, іменний, географічно-етнічний покажчик та інформацію про дослідників, а також картографічний матеріал, генеалогічні таблиці. Праця супроводжується яскравими ілюстраціями тієї епохи французької історії.

Надзвичайно велике місце в науковій творчості В. Ададунова посіла наполеоніада. Зовнішньополітичні аспекти діяльності імператора французів стали об'єктом найбільш значних його досліджень. Цій проблематиці були присвячені три дисертації вченого. Його кандидатська дисертація, захищена 1997 року, висвітлювала тему «Польське питання у французько-австрійських відносинах епохи наполеонівських війн». У 2003 р. після навчання в Практичній школі вищих досліджень у Парижі він захистив дисертацію на тему «Релігійна політика Наполеона на теренах Речі Посполитої (1806 – 1812 рр.)». та здобув науковий ступінь майстра-дослідника [21]. Ці дисертаційні розробки заклали серйозну науково-теоретичну та джерельну базу для досліджень цього талановитого історика.

Монографія на тему «Наполеоніада» на Сході Європи: уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку XIX ст.» стала основою для захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук (2008 р.) [9]. У своїй монографії та на захисті дисертації вчений серед головних ставив завдання «реконструювати процес формування і охарактеризувати зміст уявлень, які обумовили особливості ставлення офіційних чинників Франції до об'єктів її зовнішньополітичної активності» [9, с. 5]. Питанню щодо формування історичного уявлення французького уряду про українські землі Російської імперії першим в історіографії він поставив у ряді статей [2; 17; 18].

Загалом, у своїх наукових розробках В. Ададунов завжди шукає нові історіософські, методологічні підходи. Досліджуючи особистісні мотивації діяльності Наполеона та

Ш.-М. Талейрана, історик застосовує сучасні методи історичного дослідження – мікро-, психо-, лінгво-аналіз [13, с. 6]. В одній зі своїх статей вчений спеціально проаналізував можливості застосування мікроаналізу в студіях, присвячених зовнішній політиці Наполеона [5].

Вадим Валентинович великий науковий інтерес виявив до висвітлення питань зовнішньополітичної діяльності Наполеона I на українських землях. Історик, спираючись на ретельно вивчені документи, звертає увагу на ставлення французького імператора до Галичини, до українського козацтва, до Лівобережної України. Досліджуючи місце України у французькій політиці вчений застосовує регіональний підхід [1; 2; 4; 6; 7; 8; 9; 10; 12; 13; 14; 15; 16]. Львівський історик у ряді статей виділив напрямки діяльності французького уряду того часу щодо Польщі, Австрії та Сілезії [6; 18].

Наукова творчість В. Ададура свідчить про те, що він не просто успішний дослідник ранньомодерної французької історії, але є лідером української історіографії в цій проблематиці. Він задає тон сучасним історичним студіям вітчизняних істориків своїм новаторським методологічним підходом до вивчення зазначених питань.

Дослідниця з Донецька Н. Масльонкіна висвітлює проблеми розвитку освіти у Франції в другій половині XIX ст. Вона з'ясувала питання щодо впливу вільної освіти на розвиток французької загальноосвітньої системи, різні аспекти розвитку вищої освіти у Франції зазначеного періоду. Це знайшло відображення в кандидатській дисертації та окремих публікаціях авторки [35; 36; 37].

Сучасні українські історики досліджують також історію Англії нового часу. Без сумніву науковий інтерес становить навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів з історії Англії Нового часу Ю. Буракова та Л. Питльованої [22]. В цьому посібнику автори розглянули питання англійської історії XVI ст., революції середини XVII ст., реставрації Стюартів та «Славної революції» 1688 – 1689 рр., суспільної модернізації кінця XVIII – початку XIX ст. В праці Ю. Буракова та Л. Питльованої висвітлюються також питання внутрішньополітичного життя, зовнішньої політики Великобританії доби наполеонівських війн, формування колоніальної імперії та інші аспекти історії цієї країни до 1918 р. В одній зі своїх статей Л. Питльована проаналізувала історію популярного серед населення Англії часопису «Панч» (1841 – 2002 рр.) [46].

Велика частка наукових праць львівської дослідниці Л. Питльованої присвячена висвітленню питань британської зовнішньої політики наприкінці XIX – на початку XX ст. Зовнішньополітична діяльність Великобританії цього часу розглянута в спеціальній статті, опублікованій у навчальному посібнику [45]. В спільній праці М. Рожикта Л. Питльованої показали зміни у британській політиці „блискої ізоляції” наприкінці XIX – на початку XX ст. [47].

В кандидатській дисертації Л. Питльованої ґрунтовно аналізуються англо-німецькі відносини на рубежі XIX–XX ст. [38]. В одній зі своїх праць авторка відзначила Гельголандський договір 1890 р. в системі англо-німецьких відносин кінця XIX ст. [43]. Не менш цікавою є її робота щодо єгипетського питання в англо-німецьких відносинах наприкінці XIX ст. [44]. Дослідниця розглянула роль Англії та Німеччини у боротьбі за колоніальний розподіл Африки. Вчена проаналізувала англо-німецькі суперечності на зламі століть та їх роль у наростанні кризи системи міжнародних відносин напередодні Першої світової війни [39].

Значний науковий інтерес виявила Л. Питльована до питань висвітлення британської зовнішньої політики в періодичних виданнях. Вчена проаналізувала використання антибританської політичної карикатури у Німеччині як засобу пропаганди у період Першої світової війни [40]. Безумовний інтерес становлять статті Л. Питльованої, в яких розглядаються повідомлення про англо-німецькі відносини 90-х років XIX ст. у галицьких часописах [42], а також щодо аналізу англо-американських відносин часів громадянської

війни в США в польській пресі [41]. Історіографічний аналіз свідчить про те, що Л. Питльована в наш час є авторитетним в сучасній вітчизняній історичній науці дослідником нової історії Англії.

У працях К. Черевика аналізуються різні аспекти європейської зовнішньої політики Великобританії 1863–1878 рр. Автор виявив зміни, які сталися в зовнішньополітичній діяльності англійського уряду щодо європейських країн, проаналізував внутрішні та зовнішні чинники, які впливали на здійснення британського зовнішньополітичного курсу [48 – 56]. У своїй кандидатській дисертації, аналізуючи європейську політику Великобританії у 1863 – 1878 рр., історик вказав на те, що в середині 60-х років XIX ст. англійським урядом було прийнято нову зовнішньополітичну доктрину європейської політики, відому під назвою «політика невтручання» [50, с. 18]. Більша частина дослідження присвячена висвітленню питань реалізації цього зовнішньополітичного курсу.

У своїх наукових публікаціях К. Черевик проаналізував питання щодо формування британської політики «блискучої ізоляції» на прикладі Шлезвіг-Гольштинського питання в 50–60-ті рр. XIX ст. [56], організації управління зовнішньополітичною діяльністю уряду Англії у 60–70-х роках XIX ст. [51]. Історик також розглянув деякі конкретні напрямки англійської зовнішньої політики: стосовно датсько-німецького конфлікту 1863–1864 років [54], австро-прусько-італійської війни 1866 року [48], люксембурзького конфлікту 1867 року [52], східного питання 1875–1878 рр. [53]. Науковий інтерес становлять деякі історіографічні праці вченого з зазначеної проблематики [49; 55].

Сучасні вітчизняні історики виявляють науковий інтерес також до інших питань ранньомодерної історії Англії. Н. Волошкова аналізує суспільно-політичні погляди відомого англійського письменника-просвітника першої половини XVIII ст. Г. Філдінга, твори якого мали великий вплив на формування громадської думки в Англії [23]. О. Красюк розглядає вплив античності на історичну думку англійського просвітництва [30]. Загалом в Україні працює досить широке коло дослідників історії Англії Нового часу.

Ряд українських вчених присвятили свої студії питанням ранньомодерної та модерної історії Німеччини. Німецькомовний навчальний посібник з історії Німеччини від початків до сьогодення автором якого є львівський історик І. Ліхнякевич [34]. Але й на сході нашої країни ведуться наукові розробки у цьому напрямку. О. Литвяк розглянув вплив протестантизму на становлення державності в Німеччині у XVIII – XX ст. [33]. О. Зарічук дослідила розвиток освіти в Німеччині у 1871 – 1914 рр. [27].

Варті уваги істориків статті Б. Чуми, присвячені історії Іспанії XIX ст. Автор розглянув у своїх дослідженнях широкий спектр питань становлення ліберальних угруповань та лібералізму в суспільно-політичному житті Іспанії, розвитку демократичних ідей в країні, створення ліберального проекту націоналізму і ліберальних проектів політичної влади в Іспанії другої половини XIX ст. [57 – 60].

Активна наукова діяльність сучасних вчених, перш за все, представників львівської історичної школи щодо вивчення нової історії країн Західної Європи дала можливість підготувати перший в Україні навчальний посібник для студентів спеціальності «Історія» вітчизняних університетів [29]. Він дасть можливість покращити підготовку українських фахівців-істориків.

Підсумовуючи короткий історіографічний огляд наукових студій сучасних українських вчених, необхідно зазначити, що вони виявляють значний інтерес до вивчення питань нової історії Франції (В. Адауров, Н. Масльонкіна), Англії та англо-німецьких відносин (Л. Питльована, К. Черевик, Н. Волошкова, О. Красюк), Німеччини (О. Зарічук, О. Литвяк, І. Ліхнякевич), Іспанії (Б. Чума) та інших. Особливо звертають на себе увагу дослідження сучасних вчених щодо зовнішньополітичної діяльності провідних європейських держав у зазначений період. Найбільш активно досліджують наукові проблеми ранньомодерної доби західноєвропейської історії львівські історики, що дозволяє говорити про їх певні лідерські

позиції в розвитку цього напрямку української історіографії. Але можна також зробити висновок про те, що зазначена проблематика потребує ще великих наукових зусиль. У цьому сенсі заслуговує на увагу приклад наукової діяльності В. Ададунова.

В короткому історіографічному огляді неможливо дати ґрунтовний аналіз наукових здобутків та дослідницьких проблем сучасних українських вчених щодо студіювання питань ранньомодерної та модерної історії країн Західної Європи. Є потреба розглянути конкретні аспекти розвитку цієї проблематики у вітчизняній історіографії.

Список використаної літератури

1. Ададунов В. В. Діяльність французького командування щодо організації наступальної операції сьомого корпусу «Великої армії» у Волині під час війни 1812 р. / В. В. Ададунов // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету Волинського державного університету імені Л. Українки. - 2007. - Вип. 12. - С. 36 – 45 ; Adadurov V. V. Diialnist frantsuzkoho komanduvannia shchodo orhanizatsii nastupalnoi operatsii somoho korpusu «Velykoarmii» u Volyni pid chas viiny 1812 r. / V. V. Adadurov // Zbirnyk navchalno-metodychnykh materialiv i naukovykh statei istorychnoho fakultetu Volynskoho derzhavnoho universytetu imeni L. Ukrainky. - 2007. - Vyp. 12. - S. 36 – 45.

2. Ададунов В. В. Досвід історичного уявлення: Уряд Наполеона I про українські землі Російської імперії / В. В. Ададунов // Ейдос. - 2006. - Вип. 2, ч. 1. - С. 405-42; Adadurov V. V. Dosvid istorychnoho uiavlennia: Uriad Napoleona I pro ukrainski zemli Rosiiskoi imperii / V. V. Adadurov // Eidos. - 2006. - Vyp. 2, ch. 1. - S. 405-42.

3. Ададунов В. В. Досвід мікроісторичного аналізу зовнішньої політики Наполеона : «ефект олітературнення» оповід історика / В. В. Ададунов // Ейдос. - 2008. - Вип. 3. - С. 284 – 296 ; Adadurov V. V. Dosvid mikroistorychnoho analizu zovnishnoi polityky Napoleona: «efekt oliteraturnennia» opovid istoryka / V. V. Adadurov // Eidos. - 2008. - Vyp. 3. - S. 284 – 296.

4. Ададунов В. В. Економічні інтереси на службі великої політики: Проекти та спроби французького проникнення на південні ринки Російської імперії (1800–1812 роки) / В. В. Ададунов // Україна Модерна : зб. наук. праць. - Київ; Львів, 2006. - Ч. 10. - С. 21 – 37 ; Adadurov V. V. Ekonomichni interesy na sluzhbi velykoï polityky: Proekty ta sproby frantsuzkoho pronyknennia na pivdenni rynky Rosiiskoi imperii (1800–1812 roky) / V. V. Adadurov // Ukraina Moderna : zb. nauk. prats. - Kyiv; Lviv, 2006. - Ch. 10. - S. 21 – 37.

5. Ададунов В. В. Історія Франції: Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII ст.) / В. В. Ададунов. - Львів : Видавництво Українського Католицького університету, 2002. - 412 с. ; Adadurov V. V. Istoriia Frantsii: Korolivska derzhava ta stvorennia natsii (vid pochatkiv do kintsia XVIII st.) / V. V. Adadurov. - Lviv : Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho universytetu, 2002. - 412 s.

6. Ададунов В. В. Концепція трьох Польських королівств Роландра та її співвідношення із зовнішньополітичною доктриною французького уряду під час війни 1812 року / В. В. Ададунов // Український історичний журнал. - 2007. - № 1. - С. 200 – 211 ; Adadurov V. V. Kontseptsiiia trokh Polskykh korolivstv Rolandra ta yii spivvidnoshennia iz zovnishnopolitychnoiu doktrynoi frantsuzkoho uriadu pid chas viiny 1812 roku / V. V. Adadurov // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. - 2007. - № 1. - S. 200 – 211.

7. Ададунов В. В. Львів у наполеонівську епоху / В. В. Ададунов // Вісник Львівського університету. Серія історична. - 1999. - Т. 3. Спеціальний випуск : Львів. Місто – суспільство – культура. - С. 209–231 ; Adadurov V. V. Lviv u napoleonivsku epokhu / V. V. Adadurov // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna. - 1999. - T. 3. Spetsialnyi vypusk : Lviv. Misto – suspilstvo – kultura. - S. 209 – 231.

8. Ададунов В. В. Між австрійськими властями та польськими патріотами : Наполеонівський резидент д'Обернон про суспільно-політичну атмосферу Львова під час війни 1812 р. / В. В. Ададунов // Вісник Львівського університету. Серія історична. - 2006. - Т. 6. Спеціальний випуск : Львів. Місто – суспільство – культура. - С. 221-230 ; Adadurov V.

V. Mizh avstriiskymy vlastiamy ta polskymy patriotamy : Napoleonivskiy rezydent d'Obernion pro suspilno-politychnu atmosferu Lvova pid chas viiny 1812 r. / V. V. Adadurov // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna. - 2006. - T. 6. Spetsialnyi vypusk : Lviv. Misto – suspilstvo – kultura. – S. 221-230.

9. Ададуров В. В. «Наполеоніда» на Сході Європи: Уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку XIX століття : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 / Вадим Валентинович Ададуров; Український Католицький університет. – Львів, 2008. – 37 с. ; Adadurov V. V. «Napoleonida» na Skhodi Yevropy: Uiavlennia, proekty ta diialnist uriadu Frantsi shchodo pivdenno-zakhidnykh okrain Rosiiskoi imperii na pochatku XIX stolittia : avtoref. dys. ... d-raist. nauk : spets. 07.00.02 / Vadym Valentynovych Adadurov; Ukrainskyi Katolytskyi universytet. – Lviv, 2008. – 37 s.

10. Ададуров В. В. Наполеон і Галичина : Встановлення французького тимчасового протекторату в 1809 році / В. В. Ададуров // Вісник Львівського університету. Серія історична. - 1999. – Вип. 34. – С. 449–466 ; Adadurov V. V. Napoleon i Halychyna : Vstanovlennia frantsuzkoho tymchasovoho protektoratu v 1809 rotsi / V. V. Adadurov // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna. - 1999. – Vyp. 34. – S. 449 – 466.

11. Ададуров В. В. Народження одного історичного міфу: Проблема «Наполеон і Україна» у висвітленні Ілька Борщака / В. В. Ададуров // Україна модерна : зб. наук. праць. – Київ; Львів, 2005. – Ч. 9. – С. 212–236 ; Adadurov V. V. Narodzhennia odnogo istorychnoho mifu : Problema «Napoleon i Ukraina» u vysvitlenni Ilka Borshchaka / V. V. Adadurov // Ukraina moderna: Zb. nauk. prats. – Kyiv; Lviv, 2005. – Ch. 9. – S. 212 – 236.

12. Ададуров В. В. Пожежа Києва у 1811 році: Французька диверсія чи російська провокація? / В. В. Ададуров // Наукові записки Тернопільського педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія : Історія. - 2005. – Вип. 2. – С. 258–261 ; Adadurov V. V. PozhezhaKyieva u 1811 rotsi: Frantsuzka dyversiia chy rosiiska provokatsiia? / V. V. Adadurov // Naukovi zapysky Ternopilskoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Hnatiuka. Seriiia : Istoriiia. - 2005. – Vyp. 2. – S. 258 – 261.

13. Ададуров В. В. Польський фактор у формуванні уявлень уряду Франції про Північне Причорномор'я на початку XIX ст. / В. В. Ададуров // Поляки на півдні України та в Криму : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 7–8 вер. 2007 р. – Одеса; Ополе; Вроцлав, 2007. – С. 301–305 ; Adadurov V. V. Polskyi faktor u formuvanni uiavlen uriadu Frantsii pro Pivnichne Prychornomoria na pochatku XIX st. / V. V. Adadurov // Poliaky na pivdni Ukrainy ta v Krymu : mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Odesa, 7–8 ver. 2007 r. – Odesa; Opole; Vroslav, 2007. – S. 301 – 305.

14. Ададуров В. В. Ситуація Греко-Католицької та Православної Церков у Правобережній Україні наприкінці XVIII – на початку XIX ст. очима інформаторів уряду Франції / В. В. Ададуров // Вісник Київського міжнародного університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2007. – Вип. 5. – С. 123 – 131 ; Adadurov V. V. Sytuatsiia Hreko-Katolytskoi ta Pravoslavnoi Tserkov u Pravoberezhnii Ukraini na prykintsi XVIII – na pochatku XIX st. Ochyma informatoriv uriadu Frantsii / V. V. Adadurov // Visnyk Kyivskoho mizhnarodnoho universytetu. Seriiia : Mizhnarodni vidnosyny. – 2007. – Vyp. 5. – S. 123 – 131.

15. Ададуров В. В. Створення та діяльність французької розвідницької резидентури на території Галичини під час війни 1812 р. / В. В. Ададуров // Мандрівець. – 2007. – № 3. – С. 12 – 21 ; Adadurov V. V. Stvorennia ta diialnist frantsuzkoi rozvidnytskoi rezydentury na terytorii Halychyny pid chas viiny 1812 r. / V. V. Adadurov // Mandrivets. – 2007. – № 3. – S. 12 – 21.

16. Ададуров В. В. Українське козацтво в уяві французького уряду доби Наполеона I / В. В. Ададуров // Україна у Центрально-Східній Європі : зб. наук. праць. – Київ, 2006. – Вип. 6. – С. 391 – 419 ; Adadurov V. V. Ukrainske kozatstvo v uiavi frantsuzkoho uriadu doby Napoleona I / V. V. Adadurov // Ukraina u Tsentralno-Skhidnii Yevropi : zb. nauk. prats. – Kyiv, 2006. – Vyp. 6. – S. 391 – 419.

17. Ададуров В. В. Уявлення французького уряду стосовно Лівобережної України початку XIX ст. / В. В. Ададуров // Регіональна історія України : зб. наук. праць. – Київ, 2007. – Вип. 1. – С. 167 – 186 ; Adadurov V. V. Uviavlennia rantsuzkoho uriadu stosovno Livoberezhnoi Ukrainy pochatku XIX st. / V. V. Adadurov // Rehionalna istoriia Ukrainy : zb. nauk. prats. – Kyiv, 2007. – Vyp. 1. – S. 167 – 186.

18. Ададуров В. В. Французько-австрійські взаємини кінця 1806 року в світлі листування командуючого «Нейтральним кордоном в Польщі» полковника Адама Альберта Найпперга / В. В. Ададуров // Вісник Львівського університету. Серія історична. - 1998. – Вип. 33. – С. 242 – 252 ; Adadurov V. V. Frantsuzko-avstriiski vzaïemnykintsia 1806 roku v svitli lystuvannia komanduiuchoho «Neïtralnym kordonom v Polshchi» polkovnyka Adama Alberta Naïpperha / V. V. Adadurov // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna. - 1998. – Vyp. 33. – S. 242 – 252.

19. Ададуров В. В. Чи планував Наполеон відступити з Москви в Україну? (Критичний погляд на історіографію питання) / В. В. Ададуров // Наукові записки Національного університету «Острозька Академія». Серія : Історичні науки. - 2007. – Вип. 8. – С. 76–89 ; Adadurov V. V. Chy planuvav Napoleon vidstupyty z Moskvyy v Ukrainu? (Krytychnyi pohliad na istoriografiu pytannia) / V. V. Adadurov // Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka Akademiia». Seriiia : «Istorychni nauky». - 2007. – Vyp. 8. – S. 76 – 89.

20. Ададуров Вадим Валентинович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://world-history.ucu.edu.ua/adadurov-vadym/> ; Adadurov Vadim Valentinovich [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://world-history.ucu.edu.ua/adadurov-vadym/>

21. Бураков Ю. В. Військово-морське суперництво Великобританії і Німеччини на рубежі XIX – XX ст. / Ю. В. Бураков, Л. Ю. Питльована // Військово-науковий вісник. – 2002. – Вип.4. - С.25 – 40 ; Burakov Yu. V. Viiskovo-morske supernytstvo Velykobrytanii i Nimechchyny na rubezhi XIX – XX st. / Yu. V. Burakov, L. Yu. Pytlovana // Viiskovo-naukovyi visnyk. – 2002. – Vyp.4. - S.25 – 40.

22. Бураков Ю. В. Нариси історії Англії нового часу : навч. посіб. / Ю. В. Бураков, Л. Ю. Питльована. – Львів : Центр Європи, 2003. – 128 с. ; Burakov Yu. V. Narysy istorii Anhlii novoho chasu : navch. posib. / Yu. V. Burakov, L. Yu. Pytlovana. – Lviv : Tsentr Evropy, 2003. – 128 s.

23. Волошкова Н. В. Суспільно-політичні погляди Г. Філдінга (перша половина XVIII ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. : спец. 07.00.02 / Наталія Василівна Волошкова ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2011. – 20 с. ; Voloshkova N. V. Suspilno-politychni pohliady H. Fildinha (persha polovyna XVIII st.) : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. : spets. 07.00.02 / Nataliia Vasylivna Voloshkova ; Donets. nats. un-t. – Donetsk, 2011. – 20 s.

24. Дедула П. Украинские страницы в «Истории Франции» / П. Дедула // Зеркало недели. – 2004. – № 1. – 9 янв.

25. Єрмоленко В. [Огляд] : Вадим Ададуров «Наполеоніда» на Сході Європи: Уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку XIX століття. – Львів : Видавництво Українського Католицького університету, 2007. - 560 с. [Електронний ресурс] / В. Єрмоленко // Український гуманітарний огляд. – 2008. - № 13. - Режим доступу : <http://history.ukma.edu.ua/docs/journals/uho/13/ermolenko.pdf> ; Yermolenko V. [Ohliad] Vadym Adadurov «Napoleonida» na Skhodi Yevropy: Uviavlennia, proekty ta diïalnist uriadu Frantsii shchodo pïvdenno-zakhidnykh okrain Rosiiskoi imperii na pochatku XIX stolittia. – Lviv : Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho universytetu, 2007. - 560 s. [Elektronnyi resurs] / V. Yermolenko // Ukrainskyi humanitarnyi ohliad. – 2008. - № 13. - Rezhym dostupu : <http://history.ukma.edu.ua/docs/journals/uho/13/ermolenko.pdf>

26. Жуковський А. [Рец.на] : Вадим Ададуров. Історія Франції / А.Жуковський // Бюлетень Української бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі. – Париж, 2003. – Ч. 65. –

С. 31-32 ; Zhukovskyi A. [Rets.na] : Vadym Adadurov. Istoriiia Frantsii / A.Zhukovskyi // Biuleten Ukrainskoi biblioteki imeni Symona Petliury v Paryzhi. – Paryzh, 2003. – Ch. 65. – S. 31-32.

27. Зарічук О. Л. Розвиток освіти у Німеччині (1871 – 1914 pp.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. : спец. 07.00.02 / Ольга Леонідівна Зарічук; Донецьк. нац. ун-т. – Донецьк, 2011. – 20 с. ; Zarichuk O. L. Rozvytok osvity u Nimechchyni (1871 – 1914 rr.) : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. : spets. 07.00.02 / Olha Leonidivna Zarichuk; Donetsk. nats. un-t. – Donetsk, 2011. – 20 s.

28. Захарчук О. М. Сучасна українська історіографія про ставлення Наполеона I до південно-західних окраїн Російської імперії в 1812 р. / О. М. Захарчук // Український історичний журнал. – 2014. - № 1. – С. 169-187 ; Zakharchuk O. M. Suchasna ukrainska istoriografiiia pro stavlennia Napoleona I do pivdenno-zakhidnykh okrain Rosiiskoi imperii v 1812 r. / O. M. Zakharchuk // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 2014. - № 1. – S. 169-187.

29. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.) : навч. посіб. / З. А. Баран, С. П. Качараба, Р. Б. Сіромський, Б. П. Чума; за нак. ред. З. А. Баран. – Київ : Знання, 2015. – 534 с. ; Istoriiia krain Zakhidnoi Yevropy ta Pivnichnoi Ameryky Novoho chasu (kinets XV – pochatok XX st.) : navch. posib. / Z. A. Baran, S. P. Kacharaba, R. B. Siromskyi, B. P. Chuma; za nak. red. Z. A. Baran. – Kyiv : Znannia, 2015. – 534 s. ;

30. Красюк О. С. Вплив античності на історичну думку англійського Просвітництва : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / Олена Станиславівна Красюк ; Донецьк. нац. ун-т. – Донецьк, 2004. – 20 с. ; Krasniuk O. S. Vplyv antychnosti na istorychnu dumku anhliiskoho Prosvitnytstva : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 / Olena Stanyslavivna Krasniuk ; Donetsk. nats. un-t. – Donetsk, 2004. – 20 s.

31. Легкоступ А. І. Вплив ідей англійського просвітництва на економічне життя Англії другої половини XVIII ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Анастасія Ігорівна Легкоступ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2012. – 19 с. ; Lehkostup A. I. Vplyv idei anhliiskoho prosvitnytstva na ekonomichne zhyttia Anhlii druhoi polovyny XVIII st. : avtoref.dys.... kand. ist. nauk : 07.00.02 / Anastasiia Ihorivna Lehkostup; Donetsk. nats. un-t. – Donetsk, 2012. – 19 s.

32. Легкоступ А. І. Історіографія та джерела питання впливу ідей англійського Просвітництва на економічне життя Англії другої половини XVIII ст. [Електронний ресурс] / А. І. Легкоступ. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/607> ; Lehkostup A. I. Istoriohrafiiia ta dzherela pytannia vplyvu idei anhliiskoho Prosvitnytstva na ekonomichne zhyttia Anhlii druhoi polovyny XVIII st. [Elektronnyi resurs] / A. I. Lehkostup. – Rezhym dostupu : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/607>.

33. Литвяк О. М. Вплив протестантизму на становлення державності в Німеччині (XVIII – XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / Олександр Миколайович Литвяк ; Донецьк. нац. ун-т. – Донецьк, 2005. – 19 с. ; Lytviak O. M. Vplyv protestantyzmu na stanovlennia derzhavnosti v Nimechchyni (XVIII – XX st.) : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 / Oleksandr Mykolaiovych Lytviak ; Donetsk. nats. un-t. – Donetsk, 2005. – 19 s.

34. Ліхнякевич І. Історія Німеччини: від початків до сьогодення : навч. посіб. / І. Ліхнякевич. – Львів, 2010. — 232 с. ; Likhniakievych I. Istoriiia Nimechchyny: vid pochatkiv do sohodennia : navch. posib. / I. Likhniakievych. – Lviv, 2010. — 232 s.

35. Масленкина Н. Г. Влияние свободного образования на развитие французской общеобразовательной системы второй половины XIX века / Н. Г. Масленкина // Историчні і політологічні дослідження. – 2013. – № 4. – С. 247 – 253 ; Maslenkyna N. H. Vlyianyie svobodnoho obrazovanyia na razvytye frantsuzskoi obshcheobrazovatelnoi systemy vtoroi polovyny XIX veka / N. H. Maslenkyna // Istorychni i politolohichni doslidzhennia. – 2013. – № 4. – S. 247 – 253.

36. Масльонкіна Н. Г. Розвиток вищої освіти у Франції в другій половині XIX століття / Н. Г. Масльонкіна // Историчні і політологічні дослідження. – 2013. – № 2. – С. 236 – 241 ;

Maslonkina N. H. Rozvytok vyshchoi osvity u Frantsii v druhii polovyni XIX stolittia / N.H. Maslonkina // Istorychni i politolohichni doslidzhennia. – 2013. – № 2. – S. 236 – 241.

37. Масльонкіна Н. Г. Розвиток освіти у Франції протягом другої половини XIX століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / Наталія Георгіївна Масльонкіна ; Донецьк. Нац. ун-т. – Донецьк, 2006. – 19 с. ; Maslonkina N. H. Rozvytok osvity u Frantsii protiahom druhoi polovyny XIX stolittia : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 / Nataliia Heorhiivna Maslonkina ; Donetsk. Nats. un-t. – Donetsk, 2006. – 19 s.

38. Питльована Л. Ю. Англо-німецькі відносини на рубежі XIX - XX століть: проблеми колоніального поділу Африки : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. : 07.00.02 / Лілія Юріївна Питльована ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Львів, 2003. — 19 с. ; Pytlovana L. Yu. Anhlo-nimetski vidnosyny na rubezhi XIX - XX stolit: problemy kolonialnoho podilu Afryky : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : spets. : 07.00.02 / Liliia Yuriivna Pytlovana ; Lviv. nats. un-t im. I.Franka. — Lviv, 2003. — 19 s.

39. Питльована Л. Ю. Англо-німецькі суперечності на африканському континенті на зламі XIX – XX ст. та їх роль у наростанні кризи системи міжнародних відносин напередодні Першої світової війни / Л. Ю. Питльована // Народи світу і Велика війна 1914 – 1918 рр. : матер. Всеукр. наук. конф., м. Вінниця, 3 – 4 квіт. 2015 р. – Вінниця : ТНІЛАН ЛТД, 2015. – С. 19 – 25 ; Pytlovana L. Yu. Anhlo-nimetski superechnosti na afrykanskomu kontynenti na zlami XIX – XX st. ta yikh rol u narostanni kryzy systemy mizhnarodnykh vidnosyn naperedodni Pershoi svitovoi viiny / L. Yu. Pytlovana // Narody svitu i Velyka viina 1914 – 1918 rr. : mater. Vseukr. nauk. konf., m. Vinnytsia, 3 – 4 kvit. 2015 r. – Vinnytsia : TNilan LTD, 2015. – S. 19 – 25.

40. Питльована Л. Ю. Антибританська політична карикатура у Німеччині як засіб пропаганди у період Першої світової війни [Електронний ресурс] / Л. Ю. Питльована. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26174/1/13-76-84.pdf> ; Pytlovana L. Yu. Antybrytanska politychna karykatura u Nimechchyni yak zasib propahandy u period Pershoi svitovoi viiny [Elektronnyi resurs] / L. Yu. Pytlovana. – Rezhym dostupu : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26174/1/13-76-84.pdf>

41. Питльована Л. Ю. Висвітлення англо-американських відносин під час громадянської війни у США на сторінках польської преси 60-х років XIX ст. / Л. Ю. Питльована // Актуальні проблеми міжнародних відносин нового та новітнього часу : матер. наук.-практ. конф. , м. Одеса, травень 1996 р. – Одеса : ОДУ, 1996. – С.157-162 ; Pytlovana L. Yu. Vysvitlennia anhlo-amerykanskykh vidnosyn pid chas hromadianskoi viiny u SShA na storinkakh polskoi presy 60-kh rokiv KhIKh st. / L. Yu. Pytlovana // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn novoho ta novitnoho chasu : mater. nauk.-prakt. konf. , m. Odesa, traven 1996 r. – Odesa : ODU, 1996. – S.157-162.

42. Питльована Л. Ю. Висвітлення подій англо-німецьких відносин 90-х років XIX ст. у галицьких часописах / Л. Ю. Питльована // Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Серія : Педагогічні та історичні науки. - 2001. – Вип. 38. - С. 228-242 ; Pytlovana L. Yu. Vysvitlennia podii anhlo-nimetskykh vidnosyn 90-kh rokiv KhIKh st. u halytskykh chasopysakh / L. Yu. Pytlovana // Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. Drahomanova. Serii : Pedahohichni ta istorychni nauky. - 2001. – Vyp. 38. - S. 228-242.

43. Питльована Л. Ю. Гельголандський договір 1890 р. в системі англо-німецьких відносин кінця XIX ст. / Л. Ю. Питльована // Наукові зошити історичного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка. – 1997. – Вип. 1. - С.69-72 ; Pytlovana L. Yu. Helholandskyi dohovir 1890 r. v systemi anhlo-nimetskykh vidnosyn kintsia XIX st. / L. Yu. Pytlovana // Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka. – 1997. – Vyp. 1. - S.69-72.

44. Питльована Л. Ю. Єгипетське питання в англо-німецьких відносинах наприкінці XIX ст. / Л. Ю. Питльована // Військово-науковий вісник. - 2003. - Вип.5. – С.180 – 193 ;

Pytlova L. Yu. Yehypetske pytannia v anhlo-nimetskykh vidnosynakh naprykintsi XIX st. / L. Yu. Pytlova // Viiskovo-naukovy visnyk. - 2003. - Vyp.5. - S.180 – 193.

45. Питльована Л. Ю. Зовнішня політика Великобританії (остання чверть XIX – початок XX ст.) / Л. Ю. Питльована // Бураков Ю. В. Зовнішня політика Великобританії (остання чверть XIX – початок XX ст.) : навч. посіб. / Ю. В. Бураков, Л. Ю. Питльована. – Львів : ЛІВІ НУ „Львівська політехніка”, 2002. – С. 4 – 24 ; Pytlova L. Yu. Zovnishnia polityka Velykobrytanii (ostannia chvert XIX – pochatok XX st.) / L. Yu. Pytlova // Burakov Yu. V. Zovnishnia polityka Velykobrytanii (ostannia chvert XIX – pochatok XX st.) : navch. posib. / Yu. V. Burakov, L. Yu. Pytlova. – Lviv : LVI NU „Lvivska politekhnikha”, 2002. – S. 4 – 24.

46. Питльована Л. Ю. Історія британського часопису «Панч» (1841 – 2002): феномен популярності / Л. Ю. Питльована // Військово-науковий вісник. – 2014. – Вип. 21. – С. 234 – 248 ; Pytlova L. Yu. Istoriia brytanskoho chasopysu «Panch» (1841 – 2002): fenomen populiarnosti / L. Yu. Pytlova // Viiskovo-naukovy visnyk. – 2014. – Vyp. 21. – S. 234 – 248.

47. Рожик М. Є. Британська політика „блискучої ізоляції” наприкінці XIX – на початку XX ст.: закономірності й особливості змін / М. Є. Рожик, Л. Ю. Питльована // Вісник Львівського державного університету імені Івана Франка. Серія історична. – 1996. - Вип.31. – С. 25 – 33 ; Rozhyk M. Ye. Brytanska polityka „blyskuchoi izoliatsii” naprykintsi KhIKh – na pochatku KhKh st.: zakonimosti y osoblyvosti zmin / M. Ye. Rozhyk, L. Yu. Pytlova // Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii istorychna. – 1996. - Vyp.31. – S. 25 – 33.

48. Черевик К. А. Англія та австро-прусько-італійська війна 1866 року / К. А. Черевик // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. - 2005. – Вип. 6. – С. 144–150 ; Cherevyk K. A. Anhliia ta avstro-prussko-italiiska viina 1866 roku / K. A. Cherevyk // Aktualni problemy vitchyznianoї ta vsesvitnoi istorii. - 2005. – Vyp. 6. – S. 144–150.

49. Черевик К. А. Європейська політика Англії середини 60-х – середини 80-х років XIX ст.: історіографічний аспект / К. А. Черевик // Історичні записки. - 2005. – Вип. 5. – С. 89–96 ; Cherevyk K. A. Yevropeiska polityka Anhlii seredyny 60-kh – seredyny 80-kh rokiv XIX st.: istoriografichnyi aspekt / K. A. Cherevyk // Istorychni zapysky. - 2005. – Vyp. 5. – S. 89–96.

50. Черевик К. А. Європейська політика Великої Британії у 1863 – 1878 роках : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / Костянтин Антонович Черевик; Донецьк. Нац. ун-т. – Донецьк, 2007. – 19 с. ; Cherevyk K. A. Yevropeiska polityka Velykoї Brytanii u 1863 – 1878 rokakh : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 / Kostiantyn Antonovych Cherevyk; Donetsk. Nats. un-t. – Donetsk, 2007. – 19 s.

51. Черевик К. А. Організація управління зовнішньою політикою в Англії у 60–70-х роках XIX ст. / К. А. Черевик // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. –2006. – Вип. XX. – С. 332–336 ; Cherevyk K. A. Orhanizatsiia upravlinnia zovnishnoi politykoї u Anhlii u 60–70-kh rokakh XIX st. / K. A. Cherevyk // Naukovi pratsi istorichnoho fakultetu Zaporizkoho derzhavnoho universytetu. –2006. – Vyp. XX. – S. 332–336.

52. Черевик К. А. Позиція Англії в люксембурзькому конфлікті 1867 року / К. А. Черевик // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : тези допов. III Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспірантів і молодих науковців, м. Луцьк, 18–19 трав. 2006 р. у 2-х т. / уклад. В. Й. Лажнік, С. В. Федонюк. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2006. – Т. 1. – С. 84–86 ; Cherevyk K. A. Pozysii Anhlii v liuksemburzkomu konflikti 1867 roku / K. A. Cherevyk // Yevropeiski intehratsiini protsesy i transkordonne spivrobitnytstvo : tezy dopov. III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. stud., aspirantiv i molodykh naukovtsiv, m. Luts'k, 18–19 trav. 2006 r. u 2-kh t. / uklad. V. Y. Lazhnik, S. V. Fedoniuk. – Luts'k : RVV «Vezha» Volyn. derzh. un-tu im. L. Ukrainky, 2006. – Т. 1. – С. 84–86.

53. Черевик К. А. Позиція Англії у східному питанні 1875–1878 рр. як складова частина політики «блискучої ізоляції» / К. А. Черевик // Наукові праці історичного факультету

Запорізького державного університету. – 2004. – Вип. XVIII. – С. 241–251 ; Cherevyk K. A. Pozytsiia Anhlii u skhidnomu pytanni 1875–1878 rr. yak skladova chastyna polityky «hlyskuchoi izoliatsii» / K. A. Cherevyk // Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho derzhavnoho universytetu. – 2004. – Vyp. XVIII. – S. 241–251.

54. Черевик К. А. Позиція Англії щодо датсько-німецького конфлікту 1863–1864 років / К. А. Черевик // Південний архів : Історичні науки. – 2006. – Вип. 21. – С. 80–86 ; Cherevyk K. A. Pozytsiia Anhlii shchodo datsko-nimetskoho konfliktu 1863–1864 rokiv / K. A. Cherevyk // Pivdennyi arkhiv : Istorychni nauky. – 2006. – Vyp. 21. – S. 80–86.

55. Черевик К. А. Проблема початку англійської політики «блискучої ізоляції» у радянській історіографії / К. А. Черевик // Збірник матеріалів наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених 2004 р. – Запоріжжя: ЗДУ, 2004. – С. 292–294 ; Cherevyk K. A. Problema pochatku anhliiskoi polityky «hlyskuchoi izoliatsii» u radianskii istoriografii / K. A. Cherevyk // Zbirnyk materialiv naukovoї konferentsii studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh 2004 r. – Zaporizhzhia: ZDU, 2004. – С. 292–294.

56. Черевик К. А. Формування політики «блискучої ізоляції» Англії на прикладі Шлезвіг-Гольштинського питання (50–60-ті рр. XIX ст.) / К. А. Черевик // Сборник материалов научной конференции студентов, аспирантов и молодых учёных 2003 г. – Запорожье : ЗГУ, 2003. – С. 63–66. ; Cherevyk K. A. Formuvannia polityky «hlyskuchoi izoliatsii» Anhlii na prykladi Shlezvih-Holshtynskoho pytannia (50–60-ti rr. XIX st.) / K. A. Cherevyk // Sbornik materialov nauchnoy konferentsii studentov, aspirantov i molodykh uchenykh 2003 g. – Zaporozhe : ZGU, 2003. – S. 63–66.

57. Чума Б. П. Ліберальні угруповання Іспанії XIX ст.: етап становлення / Б. П. Чума // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2004. – Вип. 4 : На пошану професора Миколи Павловича Ковальського. – С. 373–384 ; Chuma B. P. Liberalni uhrupovannia Ispanii XIX st.: etap stanovlennia / B. P. Chuma // Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». – 2004. – Vyp. 4 : Na poshanu profesora Mykoly Pavlovycha Kovalskoho. – S. 373–384.

58. Чума Б. П. Становлення демократичних ідей в Іспанії у третій чверті XIX ст. / Б. П. Чума // Науковий вісник Чернівецького університету: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – 2003. – Вип. 173–174. – С. 435–445 ; Chuma B. P. Stanovlennia demokratychnykh idei v Ispanii u tretii chverti XIX st. / B. P. Chuma // Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Istorii. Politychni nauky. Mizhnarodni vidnosyny. – 2003. – Vyp. 173–174. – S. 435–445.

59. Чума Б. П. Становлення лібералізму в суспільно-політичному житті Іспанії / Б. П. Чума // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка. – 2003. – Вип. 5–6. – С. 115–127 ; Chuma B. P. Stanovlennia liberalizmu v suspilno-politychnomu zhytti Ispanii / B. P. Chuma // Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. I. Franka. – 2003. – Vyp. 5–6. – S. 115–127.

60. Чума Б. П. Ліберальний проект націоналізму в Іспанії другої половини XIX ст. / Б. П. Чума // Визвольний шлях. – 2004. – Кн. 3. – С. 96–101 ; Chuma B. P. Liberalnyi proekt natsionalizmu v Ispanii druhoi polovyny XIX st. / B. P. Chuma // Vyzvolnyi shliakh. – 2004. – Кн. 3. – С. 96–101.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2016 р.

N. Romantsova

ISSUES OF WESTERN EUROPEAN COUNTRIES' MODERN HISTORY IN THE CONTEMPORARY UKRAINIAN HISTORIANS' WORKS

The article examines the issues of Western European countries' modern history in the contemporary Ukrainian historians' works. The author attempted to define the main trends of studying scientific problems of Western European state of the XVI – XIX centuries in the contemporary Ukrainian historiography. The analysis of the Ukrainian historians'

groundwork enables to define the activity of the scientific centres studying the mentioned problems in Ukraine. Also the native scientific potential engaged in examining important aspects of historical process in Western European countries should assert itself more energetically and this will enrich the universal historical science.

There is growing scientific interest in studying the issues of the modern Western European countries' history in Ukrainian historiography. In the end of the XX – early XXI centuries there is increasing number of the published scientific works in which the historians elucidate the issues of early-modern period of Western European history. In this connection it's important to analyse the studies devoted to the given problems, the causes of such scientific interest growth, the tendencies appeared in the contemporary Ukrainian historical science.

The contemporary Ukrainian scientists show considerable interest in examining the issues of the modern history of France (V. Adadurov), England and English-German relations (L. Pytlyovana), Spain (B. Chuma) and others. Such intensive scientific activity concerning studying Western European countries' modern history enabled to assemble the first in Ukraine training manual for the native Universities' students of "History" speciality.

The problems of early-modern period of Western European history are most effectively examined by Lviv researchers. This fact enables to admit their leading position in the development of this trend in Ukrainian historiography.

Key words: *contemporary Ukrainian historiography, modern history of Western European countries, early-modern period of Western European history, Lviv researchers of modern foreign countries' history.*

УДК 930.1:[61:355.01(581)«1979/1989»

В.О. Сіропол, Д.А. Островик

ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ МЕДИЦИНИ РАДЯНСЬКОЇ АРМІЇ НА ПОЧАТКУ 1990-х рр. В АФГАНІСТАНІ 1979-1989 рр. ЗА МАТЕРІАЛАМИ «ВОЕННО- МЕДИЦИНСКОГО ЖУРНАЛА»

Здійснено аналіз низки праць уміщених на сторінках «Военно-медицинского журнала», присвячених аналізу медичного забезпечення Контингенту радянських військ в Афганістані у ході війни 1979-1989-го року, що вийшли у світ на початку 1990-х рр. Проаналізовано та визначено основні напрями досліджень фахівців медичної служби, які демонстрували тогочасні тенденції в історіографії даного питання.

Ключові слова: *Афганістан, війна, військова медицина, медичне забезпечення, «Военно-медицинский журнал», епідеміологія, гігієна.*

Тематика війни в Афганістані за участю СРСР 1979-1989-го років ще чітко не виокремилась в окремий історіографічний напрям, в силу певних обставин. В часи Радянського Союзу ця тематика табуувалась партійним керівництвом, що впливало на формування історичних знань у цьому напрямі. Після розпаду останнього – на перше місце вийшли питання державотворчих процесів на теренах пострадянських країн, залишивши на периферії проблеми військової медицини. Утім, все ж таки, дослідники приділяли певну увагу проблемі війни Окремого контингенту радянських військ (далі – ОКРВ) на території Демократичної республіки Афганістан (далі – ДРА). Зокрема, тут ми знаходимо низку досліджень, що стосувались історико-статистичних досліджень втрат ОКРВ, воєнного параметру збройного протистояння та інше. В історіографічному дискурсі, серед досліджуваних аспектів війни, ми зустріли праці, автори яких ставили за